

לעי"נ אמר"ר הכ"מ הגה"צ חיים יעקב מנחם זצוק"ל בן הרב עזריאל ז"ל

מעדני אשר

שאלות וחקירות בענייני פרשת השבוע

י"ל ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

פרשת עקב - תשפ"ג

גליון תתקנ"ו שנה כ'

מדוע בחצירות האדמורי"ם נהגו שאברכים ובחורים מברכים ברכת המזון בעמידה הרי נפסק שצריך לברך בישיבה?

איתא בגמ' ברכות נ"א דבשעת ברכת המזון צריך לישוב.

וכתבו התוספות ברכות דף נ"א עמוד ב' שברכת המזון שהוא דאורייתא החמירו בה להיות יושב ומברך, שהרי עשרה דברים נאמרו בו מה שאין כן בשאר ברכות, והוא נוטריקון "ואכלת ושבעת" **שב עת וברכת** לברכת המזון, מפי רבי משה אלברט.

וכן קימ"ל אורח חיים סימן קפ"ג סעיף ט' צריך לישוב בשעה שמברך, בין אם היה הולך בביתו כשאכל, או עומד או מיסב, כשמגיע לברך צריך לישוב, כדי שיוכל לכוין יותר, וגם לא יהא מיסב, שהוא דרך גאווה, אלא ישב באימה

יש להקשות: מדוע בחצירות האדמורי"ם נוהגים הרבה אברכים ובחורים שמברכים ברכת המזון בעמידה, הרי נפסק שצריך לשבת בשעת ברכת המזון, כך מקשה בספר אוצר תשובות סימן קל"ד מאת ידידנו הגאון שלמה דוד קליין שליט"א דומ"צ צבי בעלזא בית שמש

איכא כמה תרוצים

א. ע"פ מה דנפסק בש"ע סימן קפ"ג ס"ק י"א שהמהלך בדרך ואוכל אין צריך לישוב ולברך לפי שאין דעתו מיושב עליו, וביאר במשנה ברורה שם ס"ק ל"ז מפני שיקשה בעיניו איחור דרכו ולא יוכל לכוין יפה אלא מהלך ומברך, מבואר דכיון דהטעם שצריכים לישוב בישיבה הוא מפני שצריך לכוין יותר, א"כ אם נמצא במצב שהישיבה יפריע לו מלכוין ואדרבה ע"י עמידתו יוכל לכוין יותר, מותר לו לברך בעמידה, ולפי זה אפשר להיות גם בנידון דידן שאם ע"י שיסאר לעמוד על מקומו יוכל לברך יותר בכוונה אולי גם כן מותר, כך מתרץ בספר אוצר תשובות סימן קל"ד מאת הגאון שלמה דוד קליין שליט"א דומ"צ מחזיקי הדת לונדון בשם ידידנו הגאון רבי מרדכי דוד וועטענשטיין שליט"א רב בית המדרש בית צבי בעלזא בית שמש.

ב. הא דמבואר דברכת המזון בעמידה מפריע לכונה, הוא משום שהוא דרך עראי, אבל כאן דכיון שקבוע לעמוד שם אולי אינו מפריע מלכוין, כך מתרץ בספר אוצר תשובות סימן קל"ד מאת הגאון שלמה דוד קליין שליט"א דומ"צ מחזיקי הדת לונדון בשם ידידנו הגאון רבי מרדכי דוד וועטענשטיין שליט"א רב בית המדרש בית צבי בעלזא בית שמש.

ג. בגליון וישמע משה תולדות תשע"ה הביא יישוב נפלא מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שהשווה נידון דמילתן להא דאמז"ל בגמ' יומא כ"ה אין ישיבה בעזרה אלא למלכות ב"ד, וחדש דהה"ד נמי אין ישיבה בפני רבו וז"ל שכשנמצאים ב'טיש' אין צריך לשבת בברהמ"ז דכשם שאין ישיבה בעזרה כך אין ישיבה בפני רבו, וכשעומדים בטיש כדי לקבל מיראת שמים ע"י שמתבוננים בצדיק ולומדים מהנהגותיו הקדושות, א"צ לשבת.

מי שאכל כדי שביעה והקיא את הכל האם חייב לברך ברכת המזון? בפרשתו ה' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך

יש לחקור מי שאכל כדי שביעה והקיא את הכל האם חייב לברך ברכת המזון או דילמא כיון שהקיא ולא נשאר אצלו אינו חייב לברך

הנה החיד"א בספרו ברכי יוסף אור"ח סימן ר"ח כתב וז"ל יש להסתפק במי שאכל פירות כשיעור ברכה אחרונה ותיכף כשאכלם וירדו חזרי בטן הקיאם האם יברך ברכה אחרונה על הנאת גרונו.

וכותב ב' טעמים שאינו צריך לברך:

א. ע"פ מה שהביא בשו"ת פנים מאירות ח"ב סימן כ"ז את דברי הרא"ש ברכות פרק ב' ס"ק ו' דברכה צריך שיהנה בתוך מעיו, וכתב על זה הפנים מאירות וז"ל באיסור מצינו שחייב על הנאת גרונו אף שאינו נהנה בתוך מעיו דאיתא בגמ' חולין ק"ג ע"ב אכל חצי זית והקיא וחזר ואכלו חייב מאי טעמא הרי נהנה גרונו בכזית, וכן פסק הרמב"ם פרק י"ד דמאכלות אסורות הלכה ג' ובודאי לענין ברכה אחרונה אם אכל חצי כזית והקיא ואכל חצי כזית שהקיא אינו חייב לענין ברכה אחרונה, ועל כרחק דלא ילפינן אכילה דאוכלין לברכה מאכילה דאיסורין, דהתם חייב בהנאת גרונו והכא אכילה במעיים בעינן, וסמכוהו אקרא ואכלת ושבעת, שמע מינה דבעינן אכילה לכלל שביעה ואינו אלא בכרס מלא.

ב. ע"פ מה דקימ"ל אור"ח סימן קפ"ד ס"ק ה' אם נתעכל המזון לא יברך, ולא גרע זה שהקיא את מה שאכל מנתעכל המזון, לכן אינו מברך.

וכן כתב באמרי בינה אור"ח סימן ט"ז דאם הקיא מה שאכל אינו חייב לברך דברכת המזון בעינן שביעה, עי"ש שהאריך בדברים נפלאים, וכן כתב בשו"ת כתב סופר אור"ח סימן צ"ו.

וכן במנחת חינוך מצוה ת"ל כתב דאם הקיא את האוכל אינו חייב לברך ברכת המזון, דבעינן הנאת מעיו

אבל בשו"ת קול אליהו סימן ט' סבירא ליה שבברכת המזון תליא בהנאת גרונו, ואפילו אם הקיא מה שאכל חייב לברך, כיון שגרונו נהנה כדי שביעה

וכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק אור"ח סימן ר"ג דאף בברכת המזון תליא בהנאת גרונו, ועיין בשו"ת תורה לשמה סימן קכ"ה .

ולענין הלכה: מי שאכל והקיא את כל האוכל אינו צריך לברך ברכת המזון, כך כתב בשו"ת שבט הלוי חלק א' סימן ר"ה בהגהות על ש"ע אור"ח סימן ר"ח אבל אם לא הקיא את הכל ונשאר במעיו ממה שאכל ומרגיש שבע מהאוכל, צריך לברך.

גליון זה נודב ע"י ידידנו הרב נתן וינשטוק שליט"א ליקווד לזיכוי רבבות יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידנו האחים החשובים הרה"ג שלום רייך שליט"א בארא פארק הרה"ג רבי נפתלי רייך שליט"א ליקווד מח"ס אמרי חיים ושפר לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת יענטע מלכה רייך ע"ה בת הרב אפרים גרינברג ז"ל נפטרה ביום י"ג מנחם אב האי שתא אלמנת ידידנו הרב החסיד אפרים שמאי רייך ז"ל מזקני חשובי חסידי בעלזא ת.נ.צ.ב.ה

קטן המסופק אם כבר בירך ברכת המזון האם חייב לברך?

קימ"ל אור"ח סימן קפ"ו ס"ק ב' קטן חייב מדרבנן לברך ברכת המזון כדי לחנכו, ואפילו לא אכל רק כזית גם כן חייב מדרבנן לחנכו, עיין משנה ברורה שם.

יש לחקור קטן שאכל כדי שביעה ומסופק אם בירך האם חייב לברך מספק כמו דקימ"ל אור"ח סימן קפ"ב בספק ברכת המזון חייב לברך או דילמא רק בגדול חייב לברך מספק דהויה ספק דאורייתא, משא"כ קטן שהיא רק ספק דרבנן משום חינוך אינו חייב לברך מספק.

הנה הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעאך זצ"ל מובא בספר ותן ברכה מדור התשובות סימן י"ג, וכן בשו"ת שרגא המאיר חלק ד' סימן מ"א כתב שקטן שאכל כדי שביעה ונסתפק אם חייב לברך, צריך לברך עוד הפעם.

והטעם: דאע"ג דהויה רק ספק דרבנן, מ"מ כדי שיתרגל כשיגדל יברך אף מספק, חייב לברך מספק

קטן שאכל כדי שביעה ולא נתעכל המאכל ונעשה גדול האם חייב לברך ברכת המזון מן התורה?

הנה בהגהות רבי עקיבא אייגור על שו"ע אור"ח סימן קפ"ו סעיף ב' נסתפק באלכ ביום האחרון של שנת י"ג לעת ערב קודם לילה, ובתחילת הלילה שנעשה גדול עדיין לא נתעכל המזון, אם מחויב הוא מדאורייתא לברך, ואם נדון דהוא מדאורייתא י"ל דאם בירך קודם הלילה, דכשהחשיך צריך לחזור ולברך כיון דבעידן שבירך לא היה חייב מן התורה אין יכול לפטור חיובא של דאורייתא, וצ"ח להמ"א סימן רס"ז שהביא דברי המרדכי לענין קידוש, שאף למ"ד תוספת שבת דרבנן אפ"ה יוצא יד"ח בקידוש שקידש מבע"ר, וצ"ח גם לספר חכמת אדם באם אכל כשהוא אונו ונקבר המת קודם שנתעכל המזון אם צריך לברך.

וכן בשו"ת כתב סופר אור"ח סימן ל"א כתב להסתפק בקטן שאכל ועד שלא אכל כדי שביעה נעשה גדול אם מחויב בברהמ"ז מדאורייתא כיון שבשעה שאכל כדי שביעה כבר היה גדול ואז בא החיוב, או נימא דלא נצטרף מה שאכל בקטנותו שהרי אז לא הי' בר חיובא.

ומסיק: דחייב לברך בברהמ"ז מדאורייתא דמדאורייתא לא בשיעורא תליא מילתא אלא בשביעה כל ששבוע חייב לברך, ומביא כן בשם פנים יפות על עה"ת.

ובשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן נ"ו פסק דקטן שהגיע לבר מצוה במוצאי שבת רשאי לזמן על הכוס בסעודה שלישית דהא זמן הזה כל אחד מברך עיקר ברכת המזון לעצמו והנדון רק לענין זימון וכיון שעכשיו הוא בר חיובא הרי מצד הרא"ש פ"ז דברכות ס"ז כ"א דמה"ת יכול אפילו להוציא בלי אכילת כזית דגן, והטעם שיאכל כזית דגן כדי שיוכל לומר שאכלנו משלו, ואפילו לפי מה דאסיק הרא"ש מירושלמי משום ואכלת ושבעת וברכת, הא נוטה דרך מדרבנן וקרא אסמכתא, וכאן דהקטן א"צ להוציא דכולם מברכים לעצמם, ויכול לומר בשפע שאכלנו משלו דהא אכל באמת ועל"פ מדרבנן צריך לברך פשיטא לענ"ד דיכול לברך על הכוס.

אדם שאכל שאר מאכלים ואח"כ אכל קצת פת ונחיה שבע האם חייב לברך ברכת המזון מן התורה?

יש לחקור אדם שאכל שאר מאכלים ולא בא לידי שביעה, ואח"כ אכל עוד קצת פת והגיע לכלל שביעה האם חייב לברך ברכת המזון מן התורה כיון שנעשה שבע ע"י פת או דילמא אינו חייב לברך

הנה הפרי מגדים אור"ח סימן קפ"ב באשל אברהם ס"ק ח' כתב וז"ל ואני מסופק אם אכל פת ושאר דברים ושבע ואינו יודע אם אכל כדי שביעה מפת או חייב לברך, וכי תימא כל ששבע אף שלא היה מפת חייב, זה אינו דא"כ אף בכל שהוא מפת כששבע מדברים אחרים שאכל עמו ליחייב, וכי תימא ואכלת כתיב, מ"מ משמע דבעינן שיהא שבע מפת, **חזינו מדבריו שאם לא אכל כדי שביעה מפת עצמה אינו חייב לברך ברכת המזון מן התורה.**

וכן כתב הצ"ח ברכות מ"ח ד"ה ומקטל דמדאורייתא אינו חייב בברכת המזון רק באכל ושבע מאכילת לחם, דקרא לא מיירי אלא בלחם.

וכן כתב בחזון איש אור"ח סימן ל"ד ס"ק ד' שהדעת נוטה, כהפרי מגדים שאינו חייב בברכת המזון מן התורה אלא כשאכל כדי שביעה מהפת.

אבל הבעל המאור פ"ז בברכות כתב כל מה שבא בתוך הסעודה הוא מכלל השביעה, דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת.

וכן כתב הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל בספרו ביאור מרדכי פרק ז' אות ל"ג דמשכחת כזית וכביצה מן התורה, כגון בשבע מדברים אחרים הנאכלים עם הפת, וכן כתב בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סימן רכ"ו, וכן באשתי בשמים עבדתי ב' ס"ק ו', וכן בשו"ת לבושי מרדכי פ"ח סימן ל"ב, ועיין בשו"ת בית שער סימן מ"ח, שו"ת קול לודו סימן מ"ח.

והביאור הלכה אור"ח סימן קפ"ד נמי דן בזה ומביא שיטות שחייב לברך ברכת המזון מן התורה ולענין הלכה: יש להחמיר ולברך ברכת המזון כשאכל כזית פת, אף אם לא הוציא, אף אם לא אכל, אבל להוציא אחרים שחייבים מן התורה יש להחמיר שלא להוציא, כן כתב בשו"ת לבושי מרדכי פ"ח סימן ל"ב, וכן בשו"ת אגרות משה ח"ד סימן מ"ז, וכן בשו"ת חמד מערכת ברכות סימן ז' אות י"ז.

מדוע תיקנו להודות על הרוגי ביתר שלא הסריחו וניתנו לקבורה בברכת המזון מה הקשר?

הנה בבעל הטורים בפרשתן ח' י' כתב "ואכלת ושבעת" וסמך ליה פ"ן תשכח" שצריך להזכיר יום המיתה בברכת המזון ולכן תקנו הטוב והמטיב על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה ומקורו בגמ' ברכות מ"ח ט"ו **הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר, דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה.**

יש להקשות: מה הקשר להודות על הרוגי ביתר דווקא בברכת המזון, כן מקשה הרא"ש ברכות פרק ז' סימן כ"ב, וכן האבודרהם הלכות ברכות דף ס"ז.

איכא כמה תרוצים

א. הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר. וקבעוה בברכת המזון שכולה הודאה, כן כתב הרא"ש ברכות פרק ז' סימן כ"ב
ב. ע"פ מה דאמרינן בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד שיבא בן דוד, ולכן סמכוה אצל בונה ירושלים, כן כתב הרא"ש שם ועיין במעדני יום טוב ס"ק צ' שזה טעם נוסף מדוע תקנו הטוב והמטיב בברכת המזון.
ג. רבן גמליאל תיקן ברכת הטוב והמטיב על רוב הטובה הזאת, ותקנוה את ברכת הטוב והמטיב בסעודה לפי שהוא מקום השמחה, ואכן תקנוה ג"כ על שינוי היין, ועל שמועות טובות, ועל הגשמים. ובירושלמי נתן טעם אחר לשינוי היין לפי שזבלו האויבים שדותיהם וכרמיהם בדמי ההרוגים, וגדרו בהם כרמיהם לפיכך תקנוה על שנוי היין, ועל כוס של ברכת המזון, דכשינוי יין דמי', כן תירץ האבודרהם הלכות ברכות דף ס"ז

ד. אסמכוהו לברכת המזון שהחי יתן אל לבו כי סופו להסריח, שהרי באלו חשבינן לנס שלא הסריחו, ולכן לא ימלא בטנו כבטן רשעים כי ע"י זה מתרבה הבשר, ועיקר הסרחון הוא מהבשר, וצדיק אוכל לשובע נפשו לקיום הנפש ההכרחי ומסתפק במועט. ותיקנוה סמוך לבונה ירושלים, להחזיק אותנו בגלות שלא נחשוב ח"ו שכיון שאנחנו חוץ לארץ הקדושה ואין לנו משכן ושכינה בתוכנו אי אפשר לנו להתגבר על יצרנו הרע שמחטיא אותנו, ואיך נוכל לעמוד נגדו שהוא מלאך ואנחנו בשר, ונחשוב שעל כרחו יחטיא אותנו ונסריח בסרחון העונות שאין סרחון יותר מזה, לכן הראה אותנו הקדוש ברוך הוא מופת זה בהרוגי ביתר, כי האדם בחייו הנפש אשר בקרבו משמרו שלא יסריח הבשר, והרי בהרוגים הללו אף שנסתלקה הנפש מה הגוף אעפ"כ היתה חופפת מבחוץ להחזיק הבלא דגרמי הנשאר אחר המיתה ולהשפיע בהבל הזה שיגן על הגוף שלא יסריח, כן אבחנו אף שאנחנו חוץ למשכן שכינה והשכינה לא זהה מכותל מערבי, משם משפעת עלינו לסייע להבא להטהר שיוכל לשמור עצמו מסרחון העבירות ולהתקדש בקדושת התורה, כן כתב הצ"ח מסכת ברכות דף מ"ח עמוד ב.
ה. לאחר אכילה עלול האדם להלכד ברשת היצה"ר וכמ"ש רז"ל מלא כריסא מלא זיינו, והרפואה להיצה"ר הוא להזכירו יום המיתה לכן תקנו בברכת המזון ברכה על הרוגי ביתר כדי שע"כ יהיה נזכר על יום המיתה ויהיה בכחו לעמוד נגד היצה"ר ולילך בדרך החיים, כן כתב בספר תפארת הגיור"ו ידו"ל

מדוע מזכירים בברכת המזון מצות ברית מילה מה זה קשור אחד לשני?

איתא בגמ' ברכות מ"ט עמוד א' אמר רבי אילעא אמר רבי יעקב בר אחא משום רבינו כל שלא אמר "ברית ותורה בברכת הארץ" לא יצא ידי חובתו.
יש להקשות: מדוע מזכירים ברית מילה בברכת המזון ומי ששכח להזכירו אינו יוצא מה זה קשור אחד לשני, כן מקשה באבודרהם הלכות ברכת המזון, וכן במאירי.

איכא כמה תרוצים

א.הטעם משום דאלמלא ברית ותורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר ירמיה ל"ג כ"ה אם לא בריתי יומם ולילה דהיינו תורה שנאמר והגית בו יומם ולילה. ובריתי ג"כ כפשוטו שנאמר בריתי, חוקת שמים וארץ לא שמתי כלומר לא היתה הארץ קיימת ואם לא היתה קיימת לא נתנה להם הארץ, כן כתב בספר אבודרהם ברכת הלחם, זימון, ברכת המזון בשם ה"ר אשר מלוניל.

ב. לפי שבשביל ברית ותורה זכו לירושת הארץ דגבי ברית כתיב בראשית י"ז ח' ונתתי לך ולזרעך אחריתך את ארץ מגורית וגו', וגבי תורה כתיב דברים ח' א' ובאתם וירשתם את הארץ וכתוב ויתן להם ארצות גוים וגו', כן כתב באבודרהם הנ"ל, וכן כתב במאירי ברכות מ"ח ע"מ ב'

ג. ע"פ מה שחידש בשו"ת מהר"ח אור זרוע סימן י"א דמצוה מילה מקיימים כל ימי חייו אחרי ששל עצמו כל יום מקיים מצוה, ומביא ראיה מהאע דאיתא בגמ' מנחות מ"ג ע"ב שדוד המלך היה בבית המרחץ ונצטער שהיה ערום מן המצוות, נסתכל על המילה ונתישבה דעתו, וקשה מדוע מצות מילה הרגיע אותו יותר משאר כל מצוות, הרי מצות מילה לא קיים עכשיו רק בזמנים אחרים, א"כ אז קיים נמי מצוות אחרים ומדוע נתישבה דעתו רק ממצות מילה, אלא מזה ראיה שהמצוה שיהא נימול ומקיים מצווה כל רגע שאין לו ערלה כל ימי חייו, ע"כ, א"כ כיון שמקיים בכל יום מצות מילה, א"כ מתי יעשה את הסעודת ברית, לכן תיקנו בכל יום לכונן על הברית כדי לקיים את מצוה סעודת ברית, כן שמעתי מהגאון המפורסם רבי אברהם צבי זירנפלד שליט"א רבה של קהילת בעלזא בית שמש, ת"א.
ד. ע"פ מה שכתבו בספרים הקדושים דמי שמתנהג בקדושה יש לו שפע, ומי שאינו מתנהג בקדושה אין לו פרנסה ונסתמו לו מעיינות השפע, לכן מזכירים דהסיבה ששכיח מזונות ופרנסה זה בזכות על בריתך שחתמת בברשנו, מעדני אשר

האם יש איסור לתת לקטן שהגיע לחינוך אוכל לפני התפילה והוא ספיית איסור בידים?

בפרשתן י"א י"ב ולעבדו בכל לבבכם

בגמ' תענית ב' ע"א איזו עבודה שהוא בלב, היא אומר זו תפלה.

איתא בגמ' ברכות י' ע"מ ב', וכן קמ"ל ש"ע סימן פ"ט ס"ק ג' אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב מאי דכתיב פרשת משפטים "לא תאכלו על הדם" לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, דאסור לאכול לפני התפילה.

יש לחקור קטן שהגיע לחינוך שיש לו חיוב להתפלל האם אסור לתת לו אוכל קודם התפילה והוא ספיית איסור לקטן בידים

הנה במגן אברהם סימן ק"ז ס"ק ג' על הא דכתיב הש"ע חייבים לחנוך קטנים שהגיעו לחינוך להתפלל, דרשאי ליתן להם לאכול קודם התפילה כמו שכתוב בש"ע סימן רס"ט שמותר לתת לקטנים לאכול לפני קידוש.

ובמחצית השקל שם הסביר כוונתו: וז"ל אף על גב דאפילו למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו מכל מקום אסור להאכילו איסור בידים וכמו שכתוב סימן שמ"ג סעיף א' מכל מקום מותר להאכיל לקטן קודם קידוש כיון דהמאכל הוא היתר אלא דהזמן אוסרו, כהאי גוונא לא החמירו בתניוק, והוא הדין הכא.

ובאליה רבה סימן ק"ו **הקשה על המגן אברהם:** דאי אפשר ללמוד לתת אוכל לקטן לפני התפילה מהא דמותר לתת אוכל לקטן לפני קידוש בשבת, דשאני קידוש דבלאו הכי יש מתירים גם לגדול לטעום, משא"כ בטעימה שלפני התפילה.

ובמגן גבורים סימן ק"ז הביא דברי האליה רבה, וכתב שהעיקר כהמג"א, שהרי מבואר בש"ע סימן פ"ט ס"ד שגם כאן מותר לגדול לטעום קודם תפלה כשהוא רעב צמא, וה"ל קטנים שתמא הם רעבים גם צמאים.

ועוד: כל עיקר האיסור משום גאווה דכתיב ואותי השלכת אחרי גויך גאיך, ובקטן לא שייך גאווה בדבר זה, ולכן דברי המג"א נכונים.

ובאלף המגן ס"קה **הוסיף טעם להתיר:** לפי מה שכתב הרשב"א יבמות ק"ד שאין חיוב חינוך במצות לא תעשה, א"כ ה"ל דהוי רק ל"ת דלא תאכלו על הדם, וה"ל טעימה לפני קידוש לא חשיב עשה.

ולענין הלכה: פסק במשנה ברורה סימן ק"ו ס"ק ה' רשאי ליתן להם לאכול קודם תפלת שחרית ואסור לענותם כמש"כ בש"ע סימן רס"ט ושמ"ל לענין האכילם קודם קידוש.

מי שאינו יכול להתפלל בציבור שחרית רק אם יאכל קודם התפילה האם עדיף שיתפלל בבית?

הנה בשו"ת ארץ צבי ח"ב סימן ב' להגאון מקו"י גלוב נסתפק באיש חלוש שאין בכחו לילך לבהכ"ל להתפלל בצבור רק אם יאכל קודם הליכתו, האם נכון יותר לאכול קודם התפילה כדי שיוכל להתפלל בצבור או טוב יותר להתפלל ביחיד כדי שלא יאכל קודם התפילה.

והכתב הארץ צבי: דהדבר מפורש בבאר היטב סימן פ"ט סק"א בשם לקט הקמח ובקיצור שו"ע סימן ח' ס"ב, וכן במשנה ברורה סימן פ"ט בביאור הלכה דטוב יותר להתפלל בביתו ביחיד מלאכול קודם התפילה.

ושבו כותב בארץ צבי: דיש להעיר כיון דאיתא בשו"ע סימן פ"ט ס"ד דאם אינו יכול לכוון מותר לו לאכול קודם התפילה כדי שיוכל לכוון, וא"כ י"ל דה"ה דמותר לאכול קודם בתפלה כדי להתפלל בצבור, כיון דאיתא בכמה מקומות בשו"ע דהיום אין אנו יכולים לכוון כראוי, ובגמ' מבואר תענית ה' דתפלה בלא כוונה מתקבלת דווקא בצבור ולא ביחיד עיין שם, וכן איתא בזוהר פסח ויחי דף רל"ד ו"א כ"כ תפלה בצבור מועיל כמו כוונה בתפלה ושניהם בפלס א' הן, תפלה ביחיד בכוונה ותפלה בצבור בלא כוונה, וא"כ אפשר לומר דכמו דמותר לאכול קודם התפילה כדי שיוכל לכוון, כמו כן מותר לאכול כדי להתפלל בצבור, מ"מ יש לדחות, דעיקר מצות תפלה בכוונה היא, כמו שאמרו חז"ל תענית ב' ע"א איזו עבודה שבלב היא אומר זה תפלה, ואין זה מעלה לבד רק עיקר צורת המצוה דתפלה היא הכוונה, וכעין מה דאיתא בגמ' סנהדרין ס"ה שאני מגדף הואיל וישנו בלב עיין שם ברש"י, ועל כן כיון שהאכילה צורך להתפלה עצמה שתהיה ביתר שלימות, מותר לאכול קודם התפילה כדי שיוכל לכוון.

מדוע אסור לאכול קודם התפילה הרי לא יוכל לכוון כראוי כיון שמבואר בגמ' שאדם לפני שאוכל אינו יכול לכוון?

איתא בגמ' ברכות י' ע"מ ב' אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב מאי דכתיב פרשת משפטים "לא תאכלו על הדם" לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם.

וברבינו יונה שם כתב דלא הויה רק אסמכתא מדרבנן, וכן כתב במאירי שם.

קמ"ל בש"ע סימן פ"ט סעיף ד' הצמא והרעב, הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכוון דעתו, יתפלל, ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' בבא בתרא י"ב ע"מ ב' א"ר אבדימי דמן חיפה קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, שנאמר איוב י"א איש נבוב ילבב, וכתבי שמות כ"ז נבוב לוחות, ומתרגמינן חליל לוחין, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד, הרי דאין לאדם דעת שלמה עד שיאכל וישתה, א"כ כיון דתפלה צריך כוונה איך אסרו לאכול קודם התפלה, הרי לא יוכל לכוון כראוי, מעדני אשר.

נראה לתרץ: ע"פ מה דכתב המהרש"א שם ב"ב דלכאורה לשבח ולמעלה קאמר דאלו יש לו ב' לבבות דומיא דנביה דמייתי ותירוש ינובב וגו' דנדרש לשון ינובב לשבח אבל רש"י פ' לגרועותא, א"כ קשה, ואפשר דמ"מ אפשר לכוון.

ובפנים יפות בפרשתן כתב לפרש דבר נפלא: על הפסוק ולעבדו בכל לבבכם, דאחז"ל תענית ב' א' איזה עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, והנה מ"ש לבבכם כמשחז"ל ברכות י' ע"מ ב' שאסור לאדם לאכול עד שיתפלל שנאמר לא תאכלו על הדם, ואמרו עוד ב"ב י"ב ב' עד שאדם אוכל יש לו שני לבבות, וזה שאמר לעבדו בכל לבבכם בשני לבבות קודם שיאכל.

מעדני אשר לציין חידוש נפלא: דאיתא בשיטה מקובצת ערכין י"ט ע"מ א' על הא דאיתא במשנה שם האומר משקלי עלי נותן משקלו וז"ל צריך לדקדק באיזה עת שקלו אותו כי הדבר ידוע שאדם כבד יותר בבוקר קודם אכילה מאחר האכילה, וכן כתב ברש"י ב"מ ע"ט.

האם בערב יום כיפור מותר לאכול לפני התפילה כיון שיש מצוה לאכול?

יש לחקור האם בערב יום כיפור שיש מצוה לאכול דילפינן בגמ' מותר לאכול קודם התפילה דעשה דוחה לא תעשה או דילמא אסור

מעדני אשר: מיסתבר דאסור, אע"ג דיש מצוה לאכול כל היום וכמה שיותר אוכל מקיים מצוה טפי, וידוע דהגאון היה לו בפיו כל היום סוכריה בפה כדי לקיים כמה שיותר המצוה, מ"מ כיון דאפשר לקיים שניהם אין דוחים איסור שלא אכילה לפני התפילה משום מצות אכילה בערב יום כיפור.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"צ מחזיקי הדת העיר: כיון דאמרו חז"ל כל האוכל ושותה בתשיעי, דמשמע דהשתיה הוא גם כן מצווה, ויכול לקיים המצוה של שתיה לפני התפלה, דשתיית מים מותר אור"ח סימן פ"ט ס"ק ג' וכן קפה, וכיון דיכול לקיים ע"י שתיה אין היתר לאכול לפני התפלה מחמת המצוה, וכן להפוסקים דסבירא ליה דטעימה לפני תפלה מותר ואסור רק אכילה עיין שו"ת השיב משה א"כ יכול לקיים המצוה, דטעימה לפני התפילה.

הגאון רבי דוד ליסציץ שליט"א ראש כולל היכל התלמוד ת"א **העיר:** דבמשנה ברורה סימן תר"ד ס"ק ב' משמע דמן הדין סגי כשאוכל פעם אחת, א"כ אינו מיסתבר שדוחה.

האם מותר לכתוב באמצע התפלה אפילו במקומות שיש איסור להפסיק? יש לחקור בכל המקומות שאסור לדבר באמצע התפלה האם מותר לכתוב בדף לחבירו להודיע לו איזה דבר.

הנה בשו"ת שלמת חיים סימן מ"ט כתב דבכל מקום שאסור לדבר בתפלה, אסור לכתוב דהויא נמי הפסק.

וכן כתב בשו"ת יגל יעקב אור"ח סימן י' שהויה הפסק במי שכותב לחבירו באמצע התפילה להודיע לו דבר, וכן כתב בשו"ת אור לי סימן י'

אבל בעובר אורח לאדרת סימן קע"ג כתב בשו"ת מוילקאמיר לביתי עברתי דרך אילגעבראד ועמדנו שם להתפלל שמונה עשרה של ערבית ויראתי פן יסע העגלון, לכן כתבתי בעט על נייר להעגלון מה שרציתי לומר, ושאלני אחד דהויה הפסק הכתיבה, והשבתי דכתיבה לא הויה הפסק.

וכן כתב בשו"ת התעוררות תשובה אור"ח ח"א סימן כ"ז דמותר לכתוב באמצע התפלה ולא אמצע הפסק.

וכן פסק הגר"ח קנייבסקי זצ"ל דכתיבה באמצע התפלה לא הויה הפסק, ובפרט כיש איזה צורך בענין, כן מביא באיש ישראל פרק י"ט שכך אמר לו.

ובשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן פ"ח כתב דבמקום הפסד וכדומה מותר לכתוב אף באמצע התפלה ולא חשיב הפסק.

וכן כתב בדעת קדושים יור"ד סימן רע"ז דבכל מילי אע"ג שדיבור הויה הפסק מ"מ כתיבה לא הויה הפסק.

